

Wim Jagtenberg
Hogeschool Inholland, Rotterdam
Contact: wim.jagtenberg@inholland.nl

Hoe implementeer ik een leerlijn 'schriftelijke taalvaardigheid' in het hoger onderwijs?

1. Aanleiding

Studenten van de opleiding Media & Entertainment Management (MEM) van Hogeschool Inholland Rotterdam beschikken bij aanvang van de opleiding met betrekking tot schriftelijke taalvaardigheid Nederlands niet altijd over het gewenste startniveau. Ook met het schrijven van het onderzoeks- en adviesrapport (scriptie) hebben zij moeite. Op dit moment ontbreekt het in het programma van de opleiding MEM aan een gericht en uitgewerkt taalvaardigheidsprogramma. Bij veel opleidingen

in het hoger onderwijs is dit een bekend probleem en is het dus wenselijk om te kijken hoe een leerlijn ‘schriftelijke taalvaardigheid’ in het programma kan worden opgenomen. Bij de opleiding MEM van Hogeschool Inholland Rotterdam is daarom onderzoek gedaan naar de vraag aan welke ontwerpeisen een dergelijke leerlijn zou moeten voldoen om studenten te laten toewerken naar het hbo-eindniveau voor schriftelijke taalvaardigheid Nederlands (Jagtenberg 2019).

2. Onderzoek

Het theoretisch kader van dit onderzoek heeft geleid tot het omschrijven van een tiental concrete leerdoelen met betrekking tot schriftelijke taalvaardigheid, eindniveau hbo. Het theoretisch kader van dit onderzoek geeft ook aan dat het zorgvuldig en evenwichtig uitwerken van de elementen van het zogenoemde curriculaire spinnenweb van Thijs & van den Akker (2009) ervoor zorgt dat een leerlijn ‘schriftelijke taalvaardigheid’ didactisch voldoet aan de noodzakelijke kwaliteitseisen: ‘relevantie’, ‘consistentie’, ‘bruikbaarheid’ en ‘effectiviteit’. Het formuleren van een taalbeleid, dat centraal staat in dit model, is hierbij een voorwaarde.

Desk research leert dat in het huidige programma van de opleiding MEM bij de meeste verslagen alleen de technische taalvaardigheid (correcte spelling, grammatica, stijl en interpunctie) als vormvereiste op startniveau wordt meegenomen. De opleiding hanteert als borging van dat gewenste startniveau in het eerste leerjaar een taaltoets waar alle eerstejaarsstudenten voor moeten slagen. Alleen bij een onderzoeksmodule in jaar 1 en bij een pilotmodule ‘academische vaardigheden’ in jaar 3 wordt expliciet aandacht besteed aan schriftelijke taalvaardigheid op eindniveau hbo. Voor deze laatste module geldt dat er geen garantie is dat elke MEM-student deze module doorloopt, omdat studenten die gebruikmaken van een uitwisselingsprogramma in het derde leerjaar deze module niet volgen.

Op basis van het analyseren van beoordelingen van afstudeerwerkstukken, enquêtes en focusgroepgesprekken geven studenten en examinatoren aan dat er in het programma van de opleiding MEM sprake zou moeten zijn van doorlopende begeleiding, (meta)feedback en ondersteuning op het gebied van schriftelijke taalvaardigheid. Docenten moeten ook zelf het goede voorbeeld geven. Studenten en examinatoren geven van beide kanten aan dat er in het programma, met betrekking tot bijna alle topics, meer begeleiding zou moeten zijn om van het startniveau van schriftelijke taalvaardigheid te komen tot het gewenste eindniveau van schriftelijke taalvaardigheid voor hbo. *Good practices* bij andere hogescholen bevestigen dat eerstejaarsstudenten niet altijd voldoen aan het gewenste startniveau van schriftelijke taalvaardigheid en dat studenten in het algemeen moeite hebben met academisch schrijven. Opleidingen voor hoger onderwijs zijn zoekende naar de juiste ondersteuning om studenten hierin te begeleiden. De besproken voorbeelden richten zich, als het gaat om taalvaardig-

heidsondersteuning, hoofdzakelijk op deelvaardigheden of op een specifieke didactische invulling van de ondersteuning. Taalontwikkelen lesgeven is een voorbeeld van een complete didactische aanpak ter ondersteuning van academische taalvaardigheid, waarbij genoemde voorbeelden ingepast kunnen worden (Alladin & van der Westen 2009; Hajer & Meestringa 2015).

3. Ontwerpeisen

Op basis van dit onderzoek zijn algemene uitgangspunten geformuleerd voor een leerlijn 'schriftelijke taalvaardigheid hbo'. Deze uitgangspunten zijn in evaluaties door collega's en door studenten onderschreven en hebben geleid tot het formuleren van een totaal van zestien concrete ontwerpeisen voor een leerlijn 'schriftelijke taalvaardigheid' van de opleiding MEM van Hogeschool Inholland. Met het op tafel hebben van deze ontwerpeisen is duidelijk wat de inhoud zou moeten zijn van een beoogde leerlijn 'schriftelijke taalvaardigheid'. Het volgende dilemma is echter de vraag op welke wijze deze leerlijn geïmplementeerd zou kunnen worden.

Bij de onderwijsontwikkeling van de opleiding MEM naar de opleiding *Creative Business* van Hogeschool Inholland is voor die implementatie gebruikgemaakt van het model dat De Caluwé & Vermaak (2014) hebben ontwikkeld en van het kleurendrukdenken dat zij daarbij toepassen. Daarnaast is gebruikgemaakt van het leerlandschapsmodel van Ruijters & Simons (2006).

4. Het kleurendrukdenken van De Caluwé & Vermaak

Het kleurendrukdenken van De Caluwé & Vermaak (2014) gaat uit van de gedachte dat elke organisatie zijn eigen karakter (kleur) heeft en dat er, in het geval van een geplande verandering, sprake moet zijn van een strategie (druk) die moet passen bij de aard van de organisatie of die in ieder geval leidt tot de gewenste verandering. Ze onderscheiden de volgende vijf kleurendrukken met tussen haakjes de betreffende kernbegrippen die daarbij passen (Vermaak 2008):

1. geeldruk (macht);
2. blauwdruk (ratio);
3. rooddruk (motivatie);
4. groendruk (leren);
5. witdruk (energie).

Het kleurendrukdenken van De Caluwé & Vermaak ondersteunt bij het stellen van de diagnose en bij het bepalen van de gewenste veranderstrategie, waarvoor zij ook een model voor geplande verandering hebben opgesteld. In dat model wordt op systema-

tische wijze aangegeven welke bestanddelen in een veranderproces aan de orde zijn om de vier fasen ‘diagnose’, ‘veranderstrategie’, ‘interventieplan’ en ‘interventies’ te doorlopen. In het proces staan de volgende zeven vragen centraal:

1. Waar speelt dit?
2. Wat moet veranderen?
3. Wie gaan dit voor elkaar brengen?
4. Wat is de angel of de kiem?
5. Kan er meer van hetzelfde?
6. Wat beweegt mensen hier?
7. Kan het eigenlijk wel? Is het realistisch?

Met de antwoorden op deze zeven vragen kan de veranderstrategie worden bepaald en kan ook worden bepaald welke interventies nodig zijn om de gewenste leerlijn ‘schriftelijke taalvaardigheid’ te realiseren.

5. Het leerlandschapsmodel van Ruijters & Simons

Ruijters & Simons (2006) hebben het model van het leerlandschap van organisaties ontwikkeld om in kaart te brengen hoe het leerproces in een organisatie is georganiseerd. Door helder te maken wat de functie achter een leervraag is, wordt het mogelijk om leertrajecten gericht in te steken (Ruijters & Simons 2006). Een dergelijk uitgewerkt leerlandschap laat zien welke structuren op dit gebied aan de orde zijn en wat eventueel moet gebeuren om een leerproces in gang te zetten.

Het model van het leerlandschap is gebouwd rond ‘leeroriëntaties’. Dat zijn typeringen van leerpraktijken. Een leerlandschap heeft een aantal verschillende topografische elementen, leereilanden genaamd. Elk topografisch element vertegenwoordigt een groep leeroriëntaties die bij elkaar horen. Een leerlandschap helpt om de leervraag aan te scherpen om van daaruit gericht het leren te organiseren. Het bepalen van de oriëntatie in het leren legt de basis voor het uitzetten van de leerinterventies (bijvoorbeeld: het opzetten van een leerlijn ‘schriftelijke taalvaardigheid’) zowel wanneer het gaat om individuele ontwikkeling als om de ontwikkeling in/van een organisatie (Ruijters & Simons 2006).

6. Presentatie HSN-conferentie

Tijdens de presentatie worden het uitgevoerde onderzoek en de genoemde modellen uitvoerig toegelicht.

Referenties

- Alladin, E. & W. van der Westen (2009). "Taalontwikkelen in het hoger onderwijs". In: S. Vanhooren & A. Mottart. *Drieëntwintigste conferentie Het Schoolvak Nederlands*. Gent: Academia Press, p. 164-168.
- Caluwé, L. de & H. Vermaak (2014). *Leren veranderen. Een handboek voor de veranderekundige*. Deventer: Vakmedianet.
- Hajer, M. & T. Meestringa (2015). *Handboek Taalgericht Vakonderwijs*. Bussum: Coutinho.
- Jagtenberg, W. (2017). 'Veranderplan Effectief Innoveren'. [Opdracht Master Leren & Innoveren]. Hogeschool Inholland.
- Jagtenberg W. (2019). 'Meer lijn in taalvaardigheid'. [Thesis Master Leren & Innoveren]. Hogeschool Inholland.
- Ruijters, M. & R. Simons (2006). "Het leerlandschap in organisaties". In: *Develop; Onderzoekend leren, lerend onderzoeken*, 2006 (2), p. 54-63.
- Thijs, A. & J. van den Akker (2009). 'Leerplan in ontwikkeling'. Enschede: SLO.
- Vermaak, H. (2008). 'Veranderen? Kies de juiste strategie'. In: *Kluwermanagement.nl*, mei/juni 2008, p. 1-14.